

HUKUK SOSYOLOJİSİ

TRAFİKTE POLİS - HALK İLİŞKİLERİ

Ord. Prof. Dr. Sulhi DÖNMEZER

Genel olarak tutum kavramı

1. — Toplum içinde gerçekleşen her türden sosyal ilişkiler analiz edilirken, ve bunlardan olumsuzları düzeltmek gibi bir amaç izlendiğinde bunları geniş ölçüde belirleyen ve sözü geçen münasebetlere şekil veren “*insan tutumlarını*” (attitude), elbette ki, en başta gözönünde bulundurmak gerekir.

Gündelik dilde tutum sözcüğü, hal ve gidiş, bir duygunun dış belirtisi olarak kullanılmaktadır. Çağdaş sosyal psikolojide ise tutum, C.W. Allport'un tanımıyla, insanların şeylere, durumlara karşı tepkileri üzerinde yönetici ve dinamik etkiler yapan aklî ya da duygusal nitelikte istidatlar ve eğilimlerdir. Söz konusu istidat ve eğilimler insanda sosyalleşme süreci içinde geçirilen tecrübelerle çocukluktan itibaren örgütlenir ve zaman içinde yerleşirler. Tutumlar ve bunların meydana getirdiği *imajlar* çoklukla gerçeğe dayanır. Ancak bazan gerçeğe dayanmayan, ya da temelleri zaman içinde değiştiği halde aynı durumda kalmış, sabitliğini muhafaza etmiş imajlar da vardır. Toplum üzerinde devamlı olarak uygulanan telkinler, gerçeğe uymayan imajların oluşmasına da neden olabilir; söz gelimi aslında var olmayan bir tehlike hayali uydurulur ve telkin ve propaganda yoluyla halk nazarında sanki gerçek bir tehlike imajı yaratılabilir.

Tutumlar, birbirine ilişkin inançların bir tür bileşiği (sentezi) olarak teşekkül ederler. İnsanlar kendilerinde böylece yerleşmiş tutumlara göre etraflarını saran şeyleri, durumları, kişileri ve *diğer meslek mensuplarını nitelendirip değerlendirirler*. Söz konusu inançlar bileşiği insanda belirli tipteki eylemlere, davranışlara yönelik

istidatlar meydana getirir ve insan kendisine yöneltilecek dürtülere, stimülöslere karşı, böylece yerleşmiş söz konusu istidatlara, yani tutumlara göre cevaplar verir. Demek oluyor ki, tutum, durumlara, kişilere ve eşyaya karşı cevaplar getiren istidatlar olarak da tanımlanabilir. Söz konusu istidatlar, bizlerde, belirli kavramları kapsayan bir takım imajların yerleşmesine neden olmaktadır. İnsan davranışları, ister eylem, ister fikir biçiminde belirsinler, durumlara, kişilere ve eşyaya karşı dürtülerin zorladığı cevaplar niteliğinde bulduklarından ve bunları tayin eden hususlar da fertlerdeki tutumlar, imajlar olduğundan, insan ilişkilerini analiz eden bilim adamlarının herşeyden önce söz konusu münasebetler bakımından insanlarda yerleşmiş tutumların muhtevasını tesbit etmesi gerekir.

Zabıtaya karşı tutumlar

2. — Trafikte polis - halk ilişkilerini incelemek analiz etmek istediğimizde de, herşeyden önce tutum kavramından işe başlamak ve polise karşı halkta yerleşmiş tutumların nelerden ibaret bulunduğunu belirlemek gerekir : *Bu bakımdan şu tarzdaki soruların cevaplarını bulmalıdır :*

Halktaki polis imajı neden ibarettir? Halkta polise karşı yerleşmiş bulunan tutumlar saygıyı mı vurgulamaktadır, yoksa karma karışık duygular mı, tehditten kaynaklanan korku mu söz konusudur? Halkın polise karşı tutumları olumlu mudur, değil midir? Halk, polisi gereksiz şiddet uygulayan kaba bir kuvvet mi saymaktadır, yoksa şefkat taşıyan yardımcı bir örgüt olarak mı görmektedir? Halk polise şartlar ne olursa olsun itimat etmekte midir, yoksa polisin eylemlerini şüphe ve tereddütlerle mi karşılamaktadır? Polis imajı rüşvetçi midir, yoksa dürüst müdür? Polis, güvenilir bir örgütlenme mi sayılmaktadır, yoksa polise güvenilmemekte midir? Polise karşı husumetli, zıtlasıcı tavırlar mı takınılmaktadır, yoksa yardım edici, polisin işlerini kolaylaştırıcı, onunla işbirliği yapıcı davranışlar mı tercih edilmektedir? Halk polise, şahidi olduğu suçları ihbar etmekte midir, yoksa şahit olmaktan kaçınmak için elinden geleni yapmakta mıdır? Tutumları tesbit için kullanılabilen bu soru listesine daha başkaları da eklenebilir.

Halka karşı zabıta tutumları

3. — Aynı suretle polisin de topluma, halka karşı yerleşmiş bazı tutumları vardır. Esasen halktaki ve zabıtaadaki karşılıklı tutumlar bir tür etki - tepki (interraction) süreci içinde oluşur ve karşılıklı olarak birbirini doğuran biçimde gelişir.

Genel olarak polisin halka yönelik tutumları, faaliyetleri ve oynadığı rol nedeniyle, daimî temas halinde bulunduğu belirli, seçilmiş bir nüfus kesiminin niteliğinden kaynaklanır: Polis görevi gereği, kirli işlerle uğraşan, sömürücü, kötü niyetli, ya da kanunî engelleri aşmak için herhangi bir araca başvurmaktan çekinmeyen, rüşvet vermeye hazır kişilerle toplumun kirli işlerle uğraşan kişileriyle daimî temas halinde bulunmak mecburiyetindedir. Bu hal elbette ki, polisin etrafını çeviren dünya ve insanlar hakkında menfî bir imaj ve tutumlar elde etmesine neden olacaktır. Zira insanların kendilerini saran dünya hakkındaki görüşleri, ilişki halinde buldukları grupların etkilerine göre belirecektir. Dolayısıyla polis görevi icra edilirken, rolü oynanırken suçlularla uğraşılırken, polisin kendisini çeviren dünya hakkında kötü bir imaj kazanması psikolojik unsurların gereğidir. Bu hal poliste bir takım menfî tutumların, imajların yerleşmesine sebep olmaktadır. Nitekim batıda yapılan sosyal psikoloji araştırmaları bu nedenle polislerin kendilerini toplumdan tecrid etmek eğilimine kapıldıklarını meydana koymuştur. Böyle bir imaj eylemlerde şekillenince, yukarıda sözü edilen etki - tepki süreci içinde halkta polis imajı belirli tesirler altında şekillenmekte ve menfî nitelik almaktadır.

Polis rolünün oynanmasında karşılıklı tutumların etkisi

4. — İşte polisin toplumsal hayatta oynadığı rollerin yerine getirilmesinde yukarıda değindiğimiz karşılıklı tutumların büyük etkisi aşikârdır. Bugün geçerli çağdaş telâkkide polisin görevi, sadece suçluları yakalamak ve bunları yargı organlarının huzuruna sevk etmekten ibaret değildir; *fakat aslında suçu önlemektir*. Suçun önlenmesi için ise yukarıda sözü edilen karşılıklı tutumları tesbit etmek ve *menfî nitelik gösteren tutumların bertaraf edilmesini sonuçlayacak uygun bir sosyal politika uygulamak zorunludur*.

Gerçekten halkın polise ve polisin halka karşı tutumları, polis-halk ilişkilerini tayin edeceğinden söz konusu tutumların bilimsel metodlara uygun biçimde tesbit ve teşhisinden sonra bunların düzeltilmesi halinde polisin çok daha iyi görev yapabileceği ve dolayısıyla suçun önlenmesinde daha etkin olabileceği kabul edilmek gerekir.

Bu konudaki batı araştırmaları

5. — Yukarıda belirtilen mülâhazalar nedeniyle batı memleketlerinde zabıta, polis, sosyologlarca ele alınmış ve sosyal bilim metodlarıyla incelemeye başlanmıştır. 1934 yılında *Michael Banton* (*The Policeman in the Community*), *Jerome Skolnick*, 1966 yılında (*Justice Without Trial*), *William Westley* (*Violence and the Police*) adlı eserlerini yayınlamışlardır. Sözünü ettiğimiz eserler kriminolojide, polis ve faaliyetleri konusunda sosyal bilimler alanında yeni bir inceleme yaklaşımını ortaya çıkarmış ve özellikle İngiltere'de, Amerika Birleşik Devletlerinde, Almanya, Danimarka, İsveç Norveç'te söz konusu etüdler birbirini kovalamaya başlamıştır. Polis kuruluşları bizzat kendi içlerinde araştırma üniteleri teşkil etmişlerdir. (*Polis sosyolojisi*), (*polis için sosyoloji*) üniversite öğretiminde yer almıştır.

Türkiye bu cereyanlardan uzakta kalmış bulunmaktadır. Biz İstanbul'daki kürsümüzde polis konusu üzerinde bir kaç yıldır çalışıyoruz. Halen asistanlarımızdan birisi polis konusunda doktora tezi hazırlamaktadır.

Yabancı ülkelerde yapılmış araştırma sonuçları

6. — Halkın polise ve polisin halka karşı tutumlarını belirlemek üzere, yukarıda sözünü ettiğimiz memleketlerde yapılmış bilimsel çalışmaların sonuçları üzerinde burada uzun boylu durmayı gerekli saymıyoruz. Her memleketin kendi sosyal şartlarından kaynaklanan sonuçları, başka ülkeler için de geçerli saymaya, elbette ki, imkân yoktur.

Ancak şu kadarını belirtelim ki, batı memleketlerinde halkın büyük çoğunluğunun polise karşı *olumlu tutumlar* taşıdığı görülmektedir: Çoğunluk polise karşı saygı duyduklarını, polisten hoşlandık-

larını, ona itimat ettiklerini, polisin geniş ölçüde rüşvet almadığına inandıklarını açıklamaktadırlar. Ancak söz konusu tutumlar bakımından yaş, cinsiyet, sosyal sınıf, eğitim derecesi, kırsal bölge ve şehirler arasında bazı farklılıklar vardır.

Buna karşılık araştırma sonuçları polisin, halkın kendisine karşı tutumunun ne olduğu hususundaki görüşü ve buna dayalı tutumlarının tamamıyla yanlış ve hatalı olduğunu, gerçeğe uymadığını ortaya koymuş bulunmaktadır. *Batı araştırmalarına göre polis, karşısında bulunduğu en ciddi problemin halkla ilişkiler olduğuna inanmakta, halkın kendisine karşı saygılı bulunmadığına, kendisini küçük gördüğüne inanmaktadır*; oysa gerçek böyle değildir. Bu yanlış imajın oluşmasının ana sebebi, yukarıda da belirttiğimiz gibi, polisin daimî temasta bulunduğu toplum kesimleri dolayısıyla gözlemlerinin sebebiyet verdiği yanıltıcı izlenimlerdir. Seçilmiş bir toplum kesiminin görüşleri, tutumları tüm halkın tutumu sanılmaktadır.

Türkiye'de durum

7. — Türkiye'de sözünü ettiğimiz halk ve polis tutumlarını tespit etmek, ölçmek, yukarıda 2 numaralı paragrafta söz konusu edilmiş soruların cevaplarını bulmak bakımından yapılmış araştırmalar yok gibidir. Bizim asistanlarımızdan Füsun Sokullu, Türkiye'de halkın polise karşı tutumunu tesbit bakımından 500 kişi üzerinde bir ön anket yapmış, sonuçlar batı memleketlerindeki araştırma neticelerine nazaran farklı çıkmıştır: Ankete tâbi tutulan kişilerden % 16 sı polise yüksek derecede saygılı olduklarını, % 58 sadece saygılı olduklarını belirtmişler, % 24 ise hiç saygı duymadıklarını açıklamıştır.

% 91 oranındaki çoğunluk son on yıl içinde Türkiye'de polis hakkındaki görüşlerinin kötüye doğru geliştiğini söylemiştir. % 24 polise itimad ettiğini, % 58 itimat duygusu taşımadığını açıklamış, % 16 soruya cevap vermemeyi tercih etmiştir.

Ankete katılanlardan % 58'i polisin hiç etkin olmadığına inandıklarını ifade etmiş, % 66 polis halk ilişkilerinin kötü olduğunu açıklamıştır.

Oranların böylece olumsuz bulunmasına rağmen ankete katılanların % 84'ü zorunlu olduğunda polise yardım etmekten çekinmeyeceklerini belirtmişlerdir (*).

Bizim kişisel gözlemlerimize nazaran halk genellikle polisin etkin olduğuna inanmamaktadır. Bundan 10 - 15 yıl evvel İstanbul halkı istediği takdirde polisin her suçluyu yakalayabileceğine inanıyordu. Bugün durum böyle değildir. Bu inanç kaybolmuştur. Bu nedenle ufak tefek suçlara hedef olanların çoğunluğu polise başvurmaya gerek duymamakta, insanlar şahadetten kaçınmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar (*).

Batı ülkelerinde halkın polisten istemleri pek çoktur; ağaca çıkmış ve aşağı inemeyen bir kedi yavrusunun bile oradan alınması polisten istenmekte, mahallenin yaşlı polisi hiç yüksünmeden ve severek isteneni yerine getirmektedir. Batıda polis bu tür eylemleriyle çocukların kalbini kazanabileceğini ve bu yolla sözünün dilleneceğini anlamıştır. Türkiye'de ise halkın polisten istemleri çok azdır; karakola işin düşmemesi tercih edilmektedir (*).

Poliste halk ilişkileri üniteleri

8. — Halkın içtenlikle göstereceği destek olmadan zabıta gücü etkin faaliyette bulunamaz ve rolünü oynayamaz. Bu nedenle batı ülkelerinde halk - polis ilişkilerini geliştirecek programlara olağanüstü önem verilmekte ve bu maksatla polis örgütü içinde halk ilişkileri üniteleri kurulmaktadır.

Bu ünitelerin esas görevi polise karşı halkta güveni güçlendirmek, polis imajını düzeltmek, geliştirmek ve halkla işbirliğini sağlamaktır. Bu maksatla basın ve diğer kitle haberleşme araçlarıyla işbirliği yapmak ve polis karakollarını halkın her türlü ihtiyacı için başvurabileceği bir dost evi haline getirmeye çalışmak çabaları sürdürülmektedir. Söz konusu programlar çerçevesinde halk temsilcilerinden oluşan istişare komiteleri kurulmaktadır. Özellikle polis mesleğine alınacak kişiler üzerinde psikolojik incelemeler yapılmakta, namzetlerde bir takım sabit fikirlerin yer tutmamasına, yer tutmuş ise izalesine çalışılmaktadır. Aksi takdirde polis halk üzerinde bir işgal ordusu imiş gibi izlenim bırakır. *Özellikle ideolojik saplantılara tutulmuş kişilerin ekseriyette bulunduğu polis örgütü bu etkiyi yapar.*

Türkiye'de polis - halk ilişkilerini geliştirecek mahallî komiteler kurulsa, kanaatımızca polis karakollarının maddî bakımdan için-

de buldukları perişan manzara, halkın desteği ile, geniş ölçüde düzeltilebilir.

Trafik polisi ve tutumlar

9. — Trafik polisinin, diğer polis kesimlerinden ayrılan bazı özellik ve farklılıkları vardır :

Bir kere trafik polisi diğer polis kesimlerinden farklı olarak toplumun bütün sosyal sınıflarının mensuplarıyla daimî temas halinde. Genel âsâyiş ya da adlî görevlerle yükümlü bulunan polis, yukarıda değindiğimiz gibi, çoğunlukla toplumun ancak belirli kesimleriyle temas halinde bulunduğu halde trafik polisi görevi gereği daima halk içinde bulunmakta, karakol dışında yaşamakta ve tüm sosyal sınıflar mensuplarıyla daimî ilişki halinde bulunmaktadır.

Guy Denis (Citoyen policier; 1976, s. 20) şöyle diyor : Otomobil trafiğinin son yıllarda olağanüstü yoğunluk kazanması insanların suç işleme riskini çok arttırmış ve bu nedenle, polis ile vatandaşlar arasındaki ilişkileri bozmuştur. İşlenen usulsüzlük nedeniyle yanına ceza kesecek bir polis memuru yaklaşan her sürücü, düzensiz hareket eden başkalarına kanunun uygulanmasının tam taraftarı olduğu halde kendisine aynı işlemin tatbikine geçildiğinde isyan etmektedir.

Gene genel âsâyiş ve adlî görevlerle uğraşan polis, esasta tecrid edilmiş bir dünyada yaşadığı ve ancak suç işlendiği zaman halkla temas edebildiği halde, trafik polisi toplumdaki tecrid edilmiş değildir ve kendisini böyle hissetmemektedir.

Genel zabıta ile suça hedef olan ya da suç işleyen halk kısımları arasında ilişkiler teşekkül etmekte ve dolayısıyla tutumlar bu istisnaî temaslardan kaynaklanmaktadır. Oysa trafik polisi bakımından tutumlar tam anlamıyla tüm millete yaygın nitelik almaktadır.

Halk ve poliste yerleşen tutumlar yönünden verilen yukarıdaki bilgilerin trafik polisi yönünden de esasta geçerli olduğunu belirtmeliyiz. Ancak ilişkilerin daimî ve tüm millete yaygın olması, sağlıklı hizmet bakımından ve trafik düzeni yönünden konunun çok daha fazla önemle ele alınmasını gerektirmektedir.

Trafik polisine ilişkin olarak halkta oluşan tutumların kapsamını tespit eden araştırmalar Türkiye’de henüz yapılmış değildir. Bizim aşağıda öne süreceğimiz görüşler kişisel gözlem ve tahminler düzeyini aşan nitelikte sayılmamalıdır. Bununla beraber, biz gazete yayınlarından, halk arasında dedikodu biçiminde sürüp giden rivayetlerden ve diğer bazı unsurlardan, özellikle trafikte polis müdahalesi halinde gösterilen tepkilerin müşahadesinden kaynaklanan izlenimlerimize göre tutumlar hakkında şunların söylebileceğine inanıyoruz :

Bir kere trafik zabıtasına karşı halk tutumlarının ve trafik polisi imajının olumlu nitelikte bulunmadığını belirtelim. Halkta yerleşen imaja göre trafik polisi bıkkındır. Görevine karşı içten bağlılığını kaybetmiştir. Trafik karmaşasını hiç bir şeyin önleyemeyeceğine inanmıştır. Bu nedenle gözünün önünde cereyan eden usulsüzlüklere karşı bile ilgi göstermemektedir. Trafikte başkasının haksız müdahalesine uğramış bulunan, aracına zarar verilen kişi, çoklukla, kusurluyu bu sebeple takib edememekte, sonuç olarak müeyyidesiz kalan şerirlerin cüretleri artmaktadır.

Yıllardanberi davet edildiğimiz bir çok trafik konferanslarına katılıyoruz. Bu konferanslarda trafik suçlarının cezalarının arttırılması her zaman tekrarlamaktadır. Gene her zaman bu önerilere karşı çıkan trafik uzmanı bazı mühendisler ceza arttırılmasının bir işe yaramayacağını, sadece rüşvet miktarının arttırılmasına sebebiyet vereceğini öne sürerler. Araç kullanma ehliyetlerinin rüşvet vererek elde edildiği hususundaki dedikodular, bir zamanlar, o kadar yaygınlaşmıştı ki, araba kullanırken hata yapanlara taksi şoförleri pencereden başlarına uzatarak “ehliyeti kaç a aldın” diye bağırıp alay etmeyi itiyat haline getirmişlerdi. Demek isteriz ki, gözlemlerin kolaylıkla tespitine imkân verdiği bir imaj, temeli gerçek veya hatalı olsun, vardır.

Görülüyor ki, trafik zabıtası hizmetinin görülmesinde tam bir olumluluk bulunmadığı, görev bağlılığının yeterli olmadığı hususunda halkta mevcut bir imajın tespiti mümkündür. Kaldı ki, polisin siyasal ve ideolojik eğilim taşıdığı sabit bir takım derneklerin etkisi altına girmiş bulunduğu hususundaki resmî beyanlar, basının haber ve yorumları, duvarlara afiş yapıştırmaya kadar gidebilen polis unsurları Türkiye’deki polis imajını bozmuştur(*). Hele bu uygulamala-

rın 27 Mayıs olayından sonra meydana çıkması durumu daha da kötü hale getirmişti.

Bazı savcıların ben bir kere dava açayım da mahkemede beraat etsinler düşüncesi ile açtıkları davaların ve özellikle siyaset adamlarının polis hakkındaki bazı beyanlarının polis imajının bozulmasında çok etkin menfi tesirler yaptığı muhakkaktır.

Özetlemeye çalıştığımız imajın tam gerçeğe dayandığını, haklı olduğunu, elbette ki, bilimsel ölçüler içinde söyleyemeyiz. Ciddî sosyopsikolojik araştırmalar yapılmadıkça bu husustaki açıklamalar sadece birer tahmin düzeyinde değerlendirilmelidir.

Bizim kişisel düşüncemiz şudur ki, belirttiğimiz imajın oluşmasında trafik polisinin uygulamaları, başta gelen âmildir. Son yıllarda dernekleşmenin etkisi polis imajını bozmak bakımından en kesin tesiri yapmıştır (**).

Yukarıda belirttiğimiz gibi halk - polis ilişkileri, bunları belirleyen tutumlar, imajlar bir etki tepki sürecine göre oluşur. Polisin davranışları halkın tutumlarını belirli biçimde şekillendirir; ancak bunun sonucu ortaya çıkan halk tutumları bu kere gene polisin tutumlarını etkiler ve böylece etki - tepki süreci içinde ilişkiler giderek daha da bozularak, ağırlaşarak yeni şekiller alır. O halde bu süreci, bu ters döngüyü ne yapıp yapıp bir yerinden kesmek zorunludur.

Zabıta görevinde başarı için halk desteği zorunu

10. — Şu hususu iyice bilmek ve idrak etmek lâzımdır ki, polisin halkın desteğine malik bulunmaması halinde görevini başarı ile yerine getirebilmesi, kesinlikle mümkün değildir. İster önleyici, ister cezalandırıcı faaliyetlere yardım bakımından olsun, polis, başarılı olabilmek için halk desteğine muhtaçtır. Batı istatistiklerine göre işlenen suçlardan % 90'ından fazlası halkın ihbarda bulunması suretiyle polisin bilgisine ulaşabilmektedir; doğrudan doğruya polisin vakıf olduğu suç ve suçlu sayısı tüm suçluluğun % 5'inden azdır. İmdi polis imajı kötü olursa halk polisin güçlü ve âdil, etkin bir kuvvet olduğuna inanmazsa suç ihbarında bulunmaz. Aynı kural, elbette ki trafik uygulamasında da geçerlidir. Trafik zabıtasına saygı yoksa trafik kuralları her zaman çiğnenecektir.

Polis imajını düzeltme zorunu

11. — Bu itibarla Türkiye'de suçla ciddî mücadele etmek, anarşi ve tedhişi bertaraf etmek ve konumuzda sağlıklı bir gidişi ortaya çıkarmak istiyorsak mutlaka halktaki polis imajını düzeltmemiz şarttır. Aslında tüm polis imajını düzeltmelidir. Bu arada, elbette ki, trafik polisi imajı da düzelmiş olacaktır.

Sosyal bilimler mensupları halkta yerleşmiş olan tutum ve imajların değiştirilmesinin kolay bir şey olmadığını bilirler. İmajlar sadece fikrî alanda gösterilen propaganda çabalarıyla düzelmez. Polis bakımından imajın düzelmesi için yapılacak şey imajın gerçekleşmesi ve yerleşmesi hususunda etki yapmış ve uygulanagelmekte olan *polis tutumunu değiştirmek*, böylece etki - tepki sürecini kırmaktır.

Sosyal problemler üzerine gidilirken en uygun strateji, en yakında bulunan, ulaşılması en kolay olan hedefin üzerine önce yönelmek ve hemen önümüzdeki mahzuru bertaraf ederek işe başlamaktır.

Biz bozuk polis imajının düzeltilmesi hususunda işe üniformadan başlamak gereğine inanıyoruz.

Askerin ve polisin üniforması, aslında, devletin egemenliğini temsil eden simgelerdir. Üniformanın amacı insanları etkileyerek temsil ettiği kavrama saygı çekmektir. Bugün(**) ise polisin ve trafik polisinin özellikle genç mensupları yönetmeliklerin tespit ettiği üniformayı kendi zevklerine uydurmak suretiyle adetâ kişisel bir biçime sokmuşlardır: Yumurta topuklu ayakkabılar, içinde ayakkabının kaybolduğu ütüsüz 35 cm. paçalı pantolonlar, etrafındaki teli çıkarılmış, bazan gözlerin üzerine indirilen, bazan geriye fırlatılmış şapkalar, kulakları örtmüş bol saçlar, halkın, biçimine göre, değişik sembolik anlam verdiği ve insanları buna göre tasnif ettiği bıyıklar, görevde bile bazan düğmeleri açık bırakılan düğmeler v.s. (**).

Bir devlette silâh kullanma gücüne sahip olan ve gerektiğinde devlet adına hukuk çerçevesinde cebir kullanabilecek olan iki kuvvet vardır: Asker ve polis.

Türkiye'de asker, subay üniforma konusunda hiç bir lâbualiliğe müsaade etmez. Poliste aynı titizliğin gösterilmemesi hiç kuşkusuz bozuk polis imajının teşekkülü bakımından çok etkili olmaktadır.

Yukarıda belirttiğimiz tarzda üniforma giymiş bir trafik memuru, trafik ihlâli içinde bulunan sürücünün daha yanına yaklaşırken dâvânın en azdan % 50 sini kaybetmiş demektir. Silâh kullanan güçlerde üniformada ciddiyet, görevde ciddiyetin ve halkın saygısının başta gelen unsurudur.

İkinci olarak trafik polisinin sadece trafik kurallarını çiğneyenleri cezalandırmak amacıyla kurulmuş bir teşkilât değil ve fakat halka, tecrübesize yardım eden, onu tehlikelerden koruyan, hakkı şerirler, tedbirsizler tarafından ihlâl edilenlerin, haklarını alabilmeleri için çaba gösteren, savaştan bir güç olduğunu ispat edici faaliyetler içinde bulunması lâzımdır. Söz gelimi otomobillerin çalınmasını engellemek bakımından trafik polisi tarafından gösterilecek çabalar polis imajının olumlu yönde gelişmesini sağlamak için çok etkili olabilir : Araba sahiplerine kitle haberleşme araçları marifetiyle tavsiyelerde bulunmak, küçük broşürler dağıtarak yol göstermek, araba imal edenlerin mamullerine hırsızlığı önleyici cihazlar eklemelerini temin etmek, bu hususta sigorta şirketleriyle işbirliği yapmak gibi.

Şehirler içinde görev yapan araçlara işaret verip yol gösteren böylece trafiği yolunda akıtmaya çabalayan polislerin mutlaka, eldeki tüzük ve yönetmeliklerin gösterdiği biçimdeki hareketleri, metanetle ve ciddiyetle, şekline uyarak yapmaları zorunludur. Bugün ise ışıkları yok eden, bunları yok sayan trafik polisleri akıllarına ve kolaylarına geldiği biçimde el kol hareketleri yaparak ve durmadan düdük çalarak kendilerini gereksiz yere helâk etmekte ve halk nazarında ciddiyet ve saygı görmelerine böylece bizzat kendileri zarar vermektedirler.

Trafik polisi imajının düzeltilmesi bakımından en önemli hususlardan birisi de halkla ilişkilerde, kesin, tâviz vermez, kuralların çiğnenmesi karşısında müsamahasız ve fakat son derecede nazik olmak ve muhataplara karşı mutlaka saygılı bulunmaktır. Selâm vererek, siz diye hitap ederek ceza kesmek ve cezasını ödeyen kişiyi gene selâm vererek uğurlamak lâzımdır. Nezaket kurallarını uygularken taksi şoförü ile Mercedes sahibi arasında hiç bir fark gözetmemeli ve eşitliğe son derecede riayatkâr olunmalıdır. Ancak otoriter, totaliter, müstebid bu tutumdan mutlaka sakınmalıdır.

Görevin icrasında lâubalilik, söz gelimi Karaköy meydanında trafik cereyan ederken kenara çekilip, sigara yakıp bir ahbap ile

yarenlik etmek, ya da meslekdaşlar arasında sohbeta koyulmak kadar polis imajını bozan başka bir uygulama biçiminin bulunmadığını söylemeliyiz.

Trafik polisi imajını düzeltmeye imkân verecek en önemli hususlardan birisi de yolda yürüyen karmakarışık bir trafik ortasında bir kaldırımdan diğerine geçmek için çarpınan yaşlı insanlara ve çocuklara daima yardımcı olmaktır. Birbirinin ellerinden tutmuş 10 çocuğu bir kaldırımdan diğerine en baştağinin elinden tutarak geçiren trafik polisinin fotoğrafı Hollanda'yı temsil etmek üzere devlet tarafından yayınlanmaktadır. Halk bu gibi resimleri müşfik nazarlarıyla adetâ okşar, kucaklar gibi seyreder. Bu itibarla ilkokullarla temas kurmak ve küçük yavruların polis amcası haline gelmek polis imajının düzeltilmesi bakımından son derecede etkili olacaktır.

Trafik polisince yerli yersiz, rüşvet alındığı iddiaları mutlaka yok edilmeli, polisin itibarını kırmak için çıkarılan dedikoduları önleyecek kanunî tedbirler alınmalıdır. Bu tür dedikoduların yaygınlaşması polis imajını en geniş ölçüde bozmaktadır.

Polise yöneltilen hakaretler mutlaka cezalandırılmalıdır. Halen bizde TCK. 159. madde bu bakımdan fazla bir yarar sağlamamaktadır. Yargıtay içtihatlarına göre, kanundaki "emniyet ve muhafaza kuvvetlerini tahkir" ibaresi, bu kuvvetlerin tümü tahkir olunduğunda, suçun teşekkülünü mümkün kıldığından daha küçük gruplar halinde polisin, en ağır ve galiz biçimde tahkiri 159'a göre suç olmamaktadır. Anglo - Amerikan hukukunda olduğu gibi (group libel) kabul olunsa, artık mutâd hale gelmiş bulunan polise hakaret önenebilir.

Araştırma ve örgütlenme gereği

12. — Bu yazımızda konunun tümüne değinmek imkânı bulunmayacağı, elbette ki idrak edilecektir. Bu konuda temel ihtiyaç bilimsel sosyal psikoloji araştırmalarıyla herşeyden önce gerçek durumu tespit etmek ve bunun gereğini hiç vakit geçirmeksizin yapmaktır. Bu maksatla üniversitelerde uzmanlarla işbirliği yapılmalı ve hattâ polis içinde, batıda olduğu gibi, bilimsel araştırma üniteleri kurulmalıdır. Bu araştırmaların sonuçlarına göre polis - halk ilişkilerini sağlıklı biçime getirecek teşkilâtın mutlaka kurulması ve ça-

lıştırılması gereklidir. Söz konusu araştırma ünitelerinin elde edecekleri verilere göre polis eğitimi mutlaka yeniden ele alınmalıdır. Poliste eğitimin bir kere okuldan çıkmakla bitmeyeceği kabul edilmeli, aynen subaylar için yapıldığı gibi, kurslarla, konferanslarla, staj süreleriyle yeniden eğitim metodu uygulanmalıdır.

Polisin ayrı bir teknik, bilgi, tecrübe isteyen bir uzmanlık dalı olduğu bir an önce idrak edilmeli ve polise ilişkin eğitim metodları, kuruluşları buna göre yeniden düzenlenmelidir .

(*) Bu anketin 1977'lerde yapılmış olduğunu ve o dönemin olaylarından kaynaklandığını açıklamak gerekir.

(**) Bu etüd 1980'lerde kaleme alındığından, o dönemdeki olayları yansıtmaktadır. Aradan geçen dönemde uyarılarımızın etkili olmuş bulunduğunu görmekte mutluyuz.